

Presoners al pati de la presó del carrer d'Amàlia (AHCBA-AF)

VUIT DIES A LA PRESÓ (1899)

JOAN SERRA I CONSTANSÓ

L'any 1899, Joan Serra i Constansó, publicista i polític, sens dubte l'igualadí més rellevant d'aquell temps del canvi de segle, vivia a Barcelona, on s'havia traslladat cap a la primavera de 1895. Allí, a més de prosseguir el seu activisme republicà, va freqüentar la tertúlia del cèlebre local d'Els Quatre Gats, on va establir relacions amb molts dels membres més conspicus i assidus de la taverna modernista. Simultàniament, també formava part de la colla Àpats i Lletres del cafè La Alhambra, integrada per un grup d'humoristes, lletraferits i bons menjadors. Així mateix, escrivia amb el pseudònim Jeph de Jespus a La Campana de Gràcia i a L'Esquella de la Torratxa i va ser un dels promotors de La Bugadera. Periòdich escandalós, una revista manuscrita satírica de periodicitat irregular. També és d'aquesta època la publicació del seu primer llibre de versos, Tonterías (1900).

El 16 de març de 1900, un any després que Serra superés unes febres tifoides que van estar a punt de portar-lo a la mort, La Bugadera va començar una «segona època», amb un nou núm. 1, en el qual apareixia Jeph de Jespus a la portada, en una caricatura on se'l veia assegut amb les cames creuades damunt d'una taula, sota de la qual hi havia una gibrelleta. I uns versos deien:

Ha escrit moltes Tonterías
que li ha donat renom,
y es l'autor del telegrama
«no pagar, no pagar, no»...
que li va valguer un èxit
y vuit dias de presó.

Aquests versos fan al·lusió a l'esmentat llibre de versos Tonterías i al fet que, el 25 de novembre de 1899, Serra va estar vuit dies a la presó del carrer de la reina Amàlia, juntament amb una trentena de comerciants i empresaris i amb el regidor igualadí Pere Codorniu i Solé, per haver promogut protestes suscitées arran del cèlebre tancament de caixes —en aquella època conegut, simplement, per «lo moviment gremial».

En sortir de la presó, Jeph de Jespus va publicar a La Campana de Gràcia del dia 9 de desembre una crònica que portava el títol de «Vuit días a Villa-Trigueros», on relatava la seva experiència de presidi. Pel seu interès evident, i perquè pensem que no és conegut entre nosaltres, reproduïm a continuació aquest article, després d'haver-lo adaptat a les normes ortogràfiques que no van aprovar-se fins al 1913. Com no podia ser d'altra manera, hi retrobem l'escriptor consumat, irònic i tanmateix profund, que va publicar centenars d'articles a la premsa republicana d'Igualada i de Barcelona i que, el 1924, va deixar-nos les pàgines inoblidables de Mig segle de vida igualadina, un dels millors llibres que s'han escrit sobre la nostra ciutat. A.D.R.

Com que era la nit de dissabte, havia anat a casa tard amb la confiança que l'endemà podria llevar-me a les onze o a l'hora dels drapaires; però com que l'home proposa, i mana qui mana, no feia encara una hora que m'havia ficat al llit quan em despertà el timbre de la porta.

M'aixeco i en camisa me'n vaig a veure qui podia ésser en aquella hora, intempestiva per a tot el que no sigui anar a Vallvidrera.

—Qui hi ha?

—Obri. Soc el sereno.

—Què voleu?

—Hi ha un senyor que porta un encàrrec del Sr. Governador.

—Ah, moltes gràcies! Saludi'l de part meva.

—*Haga V. el favor de abrir, caballero* —diu una veu grossa.

Això ja són *palabras mayores*, vaig pensar, i obro la porta i quedo desagradablement sorprès en veure l'escala plena de gent.

—*Vístase V. y véngase conmigo, pues el Sr. Gobernador tiene que hacerle una pregunta.*

—Home, no me la podria fer per escrit?

Em vesteixo amb quatre esgarrapades, tranquil·litzo la meva dona, em poso l'abric perquè la matinalada era fresqueta, i sortim al carrer on, amb gran cortesia, el *jefe* de tota aquella colla de gent em diu:

—*Lo del Sr. Gobernador era para no alarmar a su familia. Vea V. la orden que tengo.* —I em posa als nassos un volant on sense embuts se'm deia que m'arribés fins al carrer d'Amàlia.

Pujo a un cotxe i m'hi faig portar, acompanyat *galantment* per un *polisson*. Obren sense necessitat de trucar aquell grandios *xalet*, i em guien a una petita habitació on em trobo que estaven prenent *rigoroses mides* a un mal carat que feia cara de vi agre i a un subjecte que tenia cara de bon pa.

—Que és industrial V. també? —em pregunten aquells dos socis.

—No, senyors, jo no soc res, per servir-los.

—Gràcies, però deu haver-se embolicat en la qüestió del dia.

—Ah, no senyors. Jo m'hi embolicat per la qüestió de la nit, que és la més fresca.

Ens apunten els noms per l'ordre en què havíem entrat.

Teodoro Estapé, taverner, diu el que havia matinat més.

Encara bo, vaig dir, entre dents, que ja tenim vi.

—*Pedro Augé*, forner, respon el segon.

Això va bé: ja ens han portat el pa a casa.

Mentre jo dava las meves senyes, se sent fressa pel corredor, i ens en presenten dos més.

Els dos primers els coneixen i se saluden.

—*Hola, Riera*; també vós?

—Sí, respon l'interpel·lat: crec que necessiten algun *aparell* per a no sé què i com que jo soc lampista...

—Bona nit, *Angulo*. Ja tindrem qui ens afaiti.

—Sí, a pèl i a repèl. Veig que costa poc agafar la cosa pels cabells.

—O pels pèls, vaig contestar jo admirant la magnífica barba de caporal de gastadors que porta l'ex-president de l'ex-sindicat gremial.

Quan vam estar apuntats tots, ens pregunta un empleat:

—On voleu anar?

—Al carrer —contestem a una sola veu.

—Per ara no pot ser. Als patis o a preferència?

Tant per tant, llevat de sis rals diaris, vam optar per la preferència de primera, que és a l'últim pis amb honors de colomar, i allí van conduir-nos.

En quedar sols, vam fer un rotillo, ens vam mirar, vàrem allargar tots el braç dret i després de jurar-nos, com si fóssim conjurats d'òpera, amistat eterna, ens vam posar a riure.

Estàvem comentant el que ens passava quan puja un empleat i crida:

—*¡Cinco industriales más!*

Sortim a rebre aquella segona tanda i ens trobem amb en *Pepito Bertran*, el barber *Gargallo*, en *Llorens*, en *Trinxet* barreter i el venerable manyà *Sr. Reventós*.

En llocs de desgràcia se solden fàcilment les amistats, i al cap de cinc minuts aquells deu companys, animat cadascun per la presència dels altres, ja bromejàvem, com si fóssim a Montserrat de xerinxola.

La policia ens havia tret la son de les orelles, el sol ixent ens la treia dels ulls i, per desvetllar-nos del tot, vam decidir prendre cafè tots plegats, menys l'Augé i l'Etapé que amb tota tranquil·litat van ficar-se al llit pera no perdre la nit del tot.

Mentre preniem cafè, sentim arribar un cotxe i ens diu l'Albadalejo, un pres molt trempat que ens servia, amb un accent d'Elx:

—*Ahí ve de segur un pájaro gordo.*

Tenia bon nas, perquè als pocs moments puja un empleat i ens diu:

—Acaba d'ingressar en Vidal Ribas.

És mal fet alegrar-nos del mal del pròxim, però com que no hem d'amagar les nostres debilitats, confesso que la nova ens va posar contents, i ens va semblar que la presó del Sr. Vidal dava un caràcter més important a nostra detenció, i era una esperança més en el sentit que allò no duraria.

Li permetien hostatjar-se a la cambra d'advocats, però el senyor Vidal va preferir estar en companyia nostra i pujà a la terrassa on estàvem instal·lats.

A les vuit vàrem esmorzar; vingué l'hora de visita, i allò s'omplí de gent, estranys i de família, que venien a saludar-nos.

Un amic meu entrà esverat, amb cara d'un esparverament còmic, i abraçant-se'm digué:

—Com! Que no ets al Carlos quint?

A l'hora de dinar compareixen els mossos del Orient amb una suculent minestra.

Ens posem plegats a taula ¡ bona l'hem feta, Geroni! ens trobem que no ens era permès beure vi. L'aigua, naturalment, ens va aigualir l'alegria i el primer menjar de la presó transcorregué místic i silenciós. L'amic Estapé estava verdaderament indignat.

—Què farà Espanya, deïa, de sa riquesa vinícola si ens obliguen a beure aigua!

A les tres acabàvem de prendre cafè i essent hora de visita, cap a la reixa falta gent. Ens tocava a nosaltres d'animar els visitants dient-los que no tinguessin ànsia, que ens la passàvem bé, descomptant la falta de vi.

Després de la visita, a la sala d'advocats, a discutir que si *cesta*, que si *vuelva*, que si són verdes i que si són madures. L'un opinava naps, l'altre cols i l'altre xirivies. El resultat final era que, convençuts de fins a quin punt treballaven les bones persones per la nostra llibertat, l'endemà aniríem al carrer.

A l'hora de sopar ja vam poder fer-nos la il·lusió que beviem vi. El taverner de davant de la presó ens havia proporcionat tres sifons del vidre negre i, en paladejar el líquid que contenien talment ens semblava suc de raïm. Res, la suggestió del color i les il·lusions del desig!

Estàvem acabant de sopar quant sentim que ens porten un nou company.

—*¡Uno de Igualada!* —ens anuncia un empleat.

—Ja has rebut, *Codorniu!* —vaig exclamar jo.¹

1. Pere Codorniu i Solé (Igualada, 1858-1917) era botiguer i tenia un magatzem de mobles al carrer Nou. Fill d'un teixidor, estava casat amb Àngela Bernadas i Bas i tenia cinc fills. Republicà, va inclinar-se després cap al bàndol godonista. El 1896, president de la tercera junta del Círculo de la Unión Republicana. En ple *tancament de caixes*, va ser regidor municipal, entre l'1-7-1899 i l'1-1-1902 i, novament, entre l'1-1-1906 i l'1-1-1910. En aquests últims anys, ja havia canviat d'adscripció política, cosa que li va valer un sagnant comentari del quinzenal humorístic *Juvent* (31-12-1910), on es deia que sempre havia actuat «a complerta satisfacció de la gent de la Canal», és a dir, de cal Godó. (A.D.R.).

I efectivament, entra l'amic meu, regidor d'Igualada, amb cara emmurriada que va il·luminar-se tot d'una, només de veure'm.

—Com! Tu aquí? —va exclamar saltant de content. Me n'alegro.

Feta la presentació, ingressà en la colla, i després de pair el sopar, passejant amunt i avall d'aquell porxo-mort ens n'anàrem cadascun a les seves habitacions respectives.

L'Angulo, el Codorniu i jo ocupàvem la celda nº 7. Feia una estona que ens havíem ficat al llit, encara no dormíem, quan vam sentir soroll de claus. Anaven passant els forrellats i tancant les cel·les. Confesso que, en sentir el tom de clau donat al nostre, vaig experimentar una estranya impressió de disgust. Igual efecte devia fer als meus companys, puix vaig sentir que es remenaven en son llit.

En llevar-nos el dilluns vam trobar augmentada la colònia amb els *Srs. Bordas, Pujol i Pacull*.

Després de la visita, el fill del Sr. Vidal Ribas, l'il·lustrat i agradable jove Emili, que ens feia constant companyia, ens retratà en grup i menjant. Rebut visites, conversant amb els advocats i jugant a la morra va passar el dilluns. A l'hora de sopar, D. Emili proposà repartir el dia següent un *socorro* a tots els albergats en el nostre hostal: s'acordà per unanimitat donar dos rals a cada un dels bons i quatre als malalts, oferint el Sr. Vidal pagar la meitat i la resta entre tots els altres.

Efectivament, el dimarts una comissió composta de dit senyor Vidal, ànima de la colònia, en Riera, en Gargallo i jo vàrem complir tan agradable comanda.

La visita a totes les dependències de la presó resultà més curiosa que satisfactòria. No crec oblidar mai la sèrie d'emocions sentides en travessar aquells patis on s'emmagatzemen les deixalles de la societat, els fills del carrer, els rebutjats de tot arreu; aquelles sales dels malalts on agonitzava un jove de dinou anys, i un vell de setanta-dos, condemnat a reclusió perpètua, esperava impacient, encara que en va malgrat els seus anys, la seva darrera hora; aquells departaments de nens en les cares dels quals

traspua una desconsoladora precocitat; la presó de les dones, que ofereix l'espectacle tristíssim de la degradació femenina; la sala dels sarnosos; els *calabocillos* i les altres dependències, habilitades per a guardar la gent a qui la desgràcia, més que cap altre motiu, ha portat allí.

El director interí, Sr. Pere P. Monerri, ens acompanyà pertot arreu i amenitzà la visita amb detalls i notícies curiosíssimes. Tastàrem el pa que es fabrica a la casa, admiràrem la cuina i les seves dependències, passàrem per la capella, i se'ns eixamplà el cor en retornar a la sala del nostre captiveri, on, com que era l'hora de visites, ja ens esperaven la família i els amics, provant-nos que la sort no s'havia mostrat avara amb nosaltres, ja que érem rics de tot si ens comparàvem amb els desgraciats que acabàvem de visitar.

Dos presos del pati gran no volgueren admetre el nostre donatiu dient-nos que l'agraïen molt, però que les seves idees els privaven d'acceptar res de ningú. A un d'ells vaig dir-li que almenys bé m'admèria un cigar, i em digué que sí, però en donar-li un *puro* me'l rebutjà dient que sols m'acceptava un cigarret de paper.

Dimarts mateix ja veiérem augmentada la colla amb els senyors *Oriol, Arola, Rius i Jordani* i a darrera hora encara se'ns presentà en *Vilaseca*, amo del Cafè Colón a fer la vintena.

Amb la copiosa entrada de dimecres allò ja va semblar un mercat de Calaf. Els menjars tenien honors de banquet i per fer-nos la il·lusió que la taula estava proveïda de vins variats, ens portaven les senyores botelles de diferents grandàries plenes d'aigua, que nosaltres beviem amb igual gust que si fos vi. Fins a les postres en destapàvem alguna de llarga, donant una palmellada en fer-ho perquè semblés xampany.

L'entrada dels senyors *Raventós (S), Pi, Llugany, Pelegrí i Comellas*, augmentà la partida fins al nombre de vint-i-cinc i, des d'aquell moment, allò ja va semblar el saló de Llotja a l'hora de contractació. En un grup, en Pelegrí explicava que havia vist un bolet que pesava vint-i-una

lliures i el taverner Raventós de la Barceloneta deia admirat:

—Caram! Vint-i-una lliures, ja és pes. Però, devia tenir ja una pila d'anys, oi?

Cinc o sis escoltàvem amb atenció el Sr. Pi que explicava amb tots els ets i uts la sorpresa que va tenir diumenge passat en saber que a la pissarra del Foment hi havia alguna cosa escrita, que havia anat a veure-ho i que, efectivament, va rebre la commoció d'evidenciar-ho pels seus propis ulls.

—I què deia? —li preguntà l'Estapé.

—Oh, no ho vaig llegir!

Cada dia, després de sopar, s'accentuaven les esperances de sortir l'endemà. El sol visitant-nos a la sortida i no deixant-nos fins a les tres de la tarda predisposava el nostre ànim a l'esperança; en Sol venia a les quatre, i en explicar les gestions que es feien ens la dava completa d'una pròxima llibertat. Per això, cada vespre estàvem segurs que la nit que anàvem a començar era la darrera del nostre captiveri.

Al matí de dijous es presentà el rellotger Sr. *Trilla*, prop de migdia en *Dalmau* i més tard l'*Homs* i en *Carreras*. La cosa s'anava animant, però a mesura que en venien de nous, creixia la confiança d'una pròxima sortida. S'activaven les diligències; es parlava no se què d'uns telegrams de no sé qui; deien que si el Bisbe, això; que si en Planas, allò; i no sé quantes coses més que feien preveure que era aquell el darrer dia.

Al vespre va entrar encara un nou desgraciat, en *Clapés*, qui portant rumors de fora demostrava l'esperança de no passar cap nit a la presó. Anàrem a dormir però algun ja ni va despullar-se.

I vingué el divendres, i en sortir el sol va topar-se amb trenta detinguts en aquell colomar.

Per fi, a les onze, ens criden a tots i l'amable jutge militar Sr. Varlett anuncia la llibertat dels detinguts. Jo m'escamo perquè no veig el Sr. Feliu, que era qui entenia en l'assumepte meu.

Ratifica el Sr. General el que ha dit el Sr. Varlett i ens en tornem al colomar tots plegats, alegres de ser lliures i disposats a fer el comiat amb un suculent àpat.

Però jo no les tenia totes i quan a les postres l'excel·lent amic Sr. Vidal Ribas, amb veu commoguda, ens diu que en Cordoniu i jo continuàvem presos, no em vaig sorprendre, si bé no haig d'amagar que va disgustar-me veure confirmades les meves sospites.

Recordaré sempre les mostres de cordial amistat i commovedora companyonia que ens varen dar tots aquells honradíssims ciutadans. Els havia commogut més la tristesa de la nostra continuació en aquella casa que l'alegria de la seva sortida i alguns, entre ells el bon amic Riera, fins ploraven.

I van marxar. I jo vaig quedar-me consolant la meva dona del disgust rebut en trobar-se que, havent vingut aquell dia amb alegria al cor, havia d'entornar-se'n amb doble sentiment que els altres dies. I mentre sentia la ovació que el poble feia als alliberats, jo em ficava a la cel·la enrabiada d'haver de ballar sempre amb la més lletja; però em consolava prompte i fins reia en veure la cara d'en Codorniu, que encara estava més compungit que jo.

Els amics no van perdre estona i per fi el disabte acabà el sumari el nostre jutge Sr. Feliu, persona agradabilíssima que sap ser simpàtic fins en el compliment de tan delicats i poc agradables deures com els d'alçar el sabre de la Themis més ferrenya, sobre el cap d'un pobre ciutadà que no ha comès altra falta que respondre a una pregunta.

I el diumenge a dos quarts de dotze el mateix senyor, doblement simpàtic aleshores, va posar-nos en llibertat. Vaig fer passar en Codorniu al davant per poder alabar-me d'haver estat l'últim en sortir d'aquella Villa-Trigueros, on havia passat vuit dies experimentant tota mena d'emocions.

Més abans d'acabar aquesta crònica traçada a corre-cuita, sigui'm permès dedicar un afectuós record a tots els meus companys de presó, i significar el meu agraïment a tots els qui varen interessar-se per la meva sort.

I fins a una altra.

JEPH DE JESPU